

Podpora pečujících ze strany sociálních služeb: současný stav a návrhy na zlepšení služeb pro pečující

Ladislav P r ů š a
Praha 25. listopadu 2016

osnova

- 1. Současný stav a právní úprava respitní péče**
- 2. Zahraniční inspirace**
- 3. Výzvy pro ČR – navrhovaná řešení**

právní úprava

- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění
- § 44: odlehčovací služby = terénní, ambulantní nebo pobytové služby, které jsou poskytovány osobám se sníženou soběstačností z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, o které je jinak pečováno v jejich přirozeném sociálním prostředí, cílem je umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek

- **základní činnosti:**
  - pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
  - pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
  - poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
  - poskytnutí ubytování v případě pobytové služby,
  - zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
  - sociálně terapeutické činnosti,
  - pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
  - výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.
- **bližší specifikace jednotlivých činností - § 10 vyhlášky č. 505/2006 Sb.**

podpora pečujících v sociálních systémech

□ důchodové pojištění – institut náhradní doby:

- péče o osobu mladší 10 let, závislou na péči druhé osoby v I. stupni závislosti (lehká závislost)
- péče o osobu jakéhokoliv věku, která je závislá na péči druhé osoby ve II., III. nebo IV. stupni závislosti (středně těžká, těžká a úplná závislost)
- doba péče se pro účely DP hodnotí plně jako doba pojištění jak pro nárok na důchod, tak pro jeho výši
- doba péče se prokazuje rozhodnutím OSSZ o době a rozsahu péče

□ zákoník práce – neplacené volno

□ nemocenské pojištění – ošetřovné

- nárok má nárok zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu, že musí ošetřovat nemocného člena domácnosti nebo pečovat o zdravé dítě mladší 10 let, protože školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno (havárie, epidemie, jiné nepředvídané události), dítěti byla nařízena karanténa, nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, sama onemocněla
- podpůrní doba činí nejdéle 9 kalendářních dnů, u osamělého zaměstnance při péči o dítě ve věku do 16 let, které neukončilo povinnou školní docházku, činí doba nejdéle 16 kalendářních dnů
- výše dávky 60 % denního vyměřovacího základu (redukce – 888, 1331 a 2 662 Kč; 90 %, 60 % a 30 %; např. příjem 26 000 Kč → dávka 462 Kč denně

□ sociální péče – příspěvek při péči o osobu blízkou a jinou (do r. 2006)

- **sociální služby – příspěvek na péči**
  - **teoreticky: měl pečujícímu kompenzovat ztrátu, popř. snížení příjmu z ekonomické aktivity,**
  - **ale: kromě úhrady nákladů souvisejících s péčí využívána na úhradu běžných výdajů v domácnosti, úhradu nákladů na bydlení, na dopravu, na úhradu léků a plateb u lékaře, na úhradu leasingových splátek a půjček...**

- **prof. I. Tomeš: Je zřejmé, že zavedení příspěvku na péči nebylo správným řešením, protože jakákoliv peněžní částka, která je přiznána občanovi, se jím a jeho rodinou považuje za rodinný příjem a jako s takovým se s ní nakládá (Otázky realizace povinné sociální solidarity sociálním státem, FÓRUM sociální politiky, mimořádné číslo 2015).**

časová náročnost péče

stupeň závislosti	doba přímé péče a dohledu denně
I.	6 hod. 31 min.
II.	10 hod. 10 min.
III.	15 hod. 54 min.
IV.	18 hod. 24 min.

pramen:

MICHALÍK, J. a kol. Zdravotní postižení a pomáhající profese. Praha: Portál, 2011

sít' odlehčovacích služeb

kraj	2010		2015		2010	2015
	počet klientů				počet neuspokojených žadatelů	
	děti a mládež do 18 let	dospělí	děti a mládež do 18 let	dospělí		
hl. m. Praha	39	1 244	95	1 737	68	457
Středočeský	160	1 062	545	1 617	18	66
Jihočeský	18	701	2	380	116	67
Plzeňský	21	263	258	367	14	2
Karlovarský	84	44	2	28	0	0
Ústecký	5	229	76	847	1	126
Liberecký	17	197	8	391	8	99
Královéhradecký	193	534	14	1 096	76	138
Pardubický	1	612	9	462	10	110
Vysočina	19	324	28	689	47	70
Jihomoravský	38	1 198	13	637	80	102
Olomoucký	15	402	24	461	1	69
Zlínský	23	386	22	543	92	283
Moravskoslezský	62	530	102	1 315	49	230
ČR	695	7 726	1 198	10 570	580	1 819

- ❑ **nedostatečná síť (v r. 2015 využilo odlehčovacích služeb necelých 15 % příjemců příspěvků na péči ve III. nebo IV. stupni závislosti, kteří nevyužívali žádné pobytové ani ambulantní sociální služby)**
- ❑ **kompensace nižšího příjmu příspěvkem na péči – současná právní úprava nevylučuje souběžné pobírání podpory v nezaměstnanosti nebo nemocenské a příspěvku na péči**
- ❑ **náklady na péči poskytovanou v domácím prostředí jsou vyšší než náklady na péči poskytovanou v pobytových zařízeních**

náklady na péči	v domácím prostředí	v pobytových zařízeních
sociální služby	248 Kč/hod.	192 Kč/hod.
ošetř. péče	440 Kč/hod.	321 Kč/hod.

formy podpory pečujících osob v zahraničí

- ❑ poskytování přímé podpory pečujícím osobám (V. B., Švédsko, Německo, Polsko)
- ❑ daňová zvýhodnění (Německo, Švédsko)
- ❑ nabídka sociálních, zdravotních a vzdělávacích služeb (Německo, Švédsko)
- ❑ podpora pečujících na trhu práce (Německo, V. B.)
- ❑ zajištění informovanosti pečujících osob (Německo, Švédsko, V. B.)
- ❑ pečovatelská dovolená (Irsko, Dánsko)

- ❑ podrobněji: GEISLER H. a kol. Neformální péče ve vybraných státech EU – komparativní rešerše a identifikace příkladů dobré praxe. Praha: FDV, 2015

podpora pečujících osob v Rakousku

od 1. ledna 2014:

cíl: usnadnit sladění zaměstnání s péčí o potřebné rodinné příslušníky, jejich ošetřováním, popř. doprovázením umírajících rodinných příslušníků nebo velmi těžce nemocných dětí

- ❑ **pečovatelská dovolená**
- ❑ **kratší pracovní doba na péči**
- ❑ **volno na rodinnou hospicovou péči**

pečovatelská dovolená kratší pracovní doba na péči

- pečovatelská dovolená – úplný výpadek mzdy/platu
- kratší pracovní doba na péči – alikvotní snížení mzdy/platu

po tuto dobu se na dotyčné zaměstnance vztahuje:

- ochrana před výpovědí
- právní nárok na příspěvek na pečovatelskou dovolenou
- sociální zabezpečení (osvobození od placení příspěvků na nemocenské a důchodové pojištění – hrazeno ze spolkových prostředků)

možnost sjednat si pečovatelskou dovolenou nebo kratší pracovní dobu na péči mají:

- zaměstnanci v soukromoprávních pracovních vztazích,
- spolkoví a zemští zaměstnanci a zaměstnanci obcí,
- poživatelé dávek v nezaměstnanosti, tj. podpory v nezaměstnanosti nebo pomoci v nouzi

za blízké rodinné příslušníky jsou považováni:

manželé/manželky, rodiče, prarodiče, adoptivní rodiče a pěstouni, děti, vnoučata, nevlastní děti, osvojené děti a děti v pěstounské péči, druhové/družky a jejich děti, registrovaní partneři/partnerky a jejich děti, sourozenci a tcháni, tchyně, zeťové a snachy.

společná domácnost s blízkými rodinnými příslušníky není nutná

příspěvek na péči v Rakousku

- ❑ stupeň 1 – 154,20 € - péče nutná více jak 60 hodin měsíčně
- ❑ stupeň 2 – 284,30 € - péče nutná více jak 85 hodin měsíčně
- ❑ stupeň 3 – 442,90 € - péče nutná více jak 120 hodin měsíčně
- ❑ stupeň 4 – 664,30 € - péče nutná více jak 160 hodin měsíčně
- ❑ stupeň 5 – 902,30 € - péče nutná více jak 180 hodin měsíčně
- ❑ stupeň 6 – 1 260 € - péče nutná více jak 180 hodin měsíčně
v případě, že je nutné poskytnout ošetřování, které není časově koordinovatelné, pravidelně během dne a noci a je nutná trvalá přítomnost pečující osoby během dne a noci, protože existuje vysoká pravděpodobnost ohrožení dané osoby nebo cizí osoby
- ❑ stupeň 7 – 1 655,80 € - péče nutná více jak 180 hodin měsíčně,
pokud osoba neovládá všechny končetiny a není možná funkční kompenzace

základní podmínky

- ❑ přiznán příspěvek na péči od stupně 3 (v případě nezletilých rod. přísl. nebo rod. přísl. s demencí příspěvek na péči od stupně 1)
- ❑ souhlas zaměstnavatele (není právní nárok)
- ❑ před sjednáním trval prac. poměr nepřetržitě minimálně tři měsíce (pro sezónní pracovníky dva měsíce nepřetržitě, souhrnně tři měsíce)
- ❑ poživatelé dávek z pojištění v nezaměstnanosti odhlásit
- ❑ možno sjednat minimálně na dobu jednoho měsíce a maximálně na dobu tří měsíců, v případě kratší pracovní doby na péči nesmí být týdenní pracovní doba kratší než 10 hodin

- ❑ lze sjednat na jednoho rod. přísl. jen jednou
- ❑ v případě podstatného zvýšení potřebnosti péče min. o jeden stupeň příspěvku na péči lze sjednat ještě jednou
- ❑ na jednu osobu potřebující péči si může sjednat pečovatelskou dovolenou nebo kratší pracovní dobu na péči i více pracovníků
  - ❑ *např. dva sourozenci si mohou na jednoho ze svých rodičů sjednat PD nebo KPD na dobu až tři měsíců, celkem = až šest měsíců; při podstatném zvýšení potřebnosti péče je možné opět sjednat PD nebo KPD vždy až na max. tři měsíce na jednoho pracovníka.*
- ❑ PD náleží na jednu osobu potřebující péči maximálně po dobu 12 měsíců (např. v případě čerpání minimálně dvěma blízkými rodinnými příslušníky a opětovného sjednání na základě zvýšení potřebnosti péče)

volno na rodinnou hospicovou péči

zahrnuje:

- ❖ doprovázení při umírání (manžel/manželka, reg. partner/partnerka a jejich děti, druha/družka a jejich děti, rodiče, prarodiče, adoptivní rodiče a pěstouni, děti, vnoučata, nevlastní děti, osvojené děti a děti v pěstounské péči, sourozenci a tchán, tchyně, zeť a snacha)
- ❖ doprovázení velmi těžce nemocných dětí (vlastní děti, nevlastní děti, osvojené děti a děti v pěstounské péči, děti druha/družky, děti registrovaného partnera/registerované partnerky)

zaměstnanci si mohou zvolit:

- ❖ zkrácení pracovní doby
- ❖ změnu rozložení normální pracovní doby
- ❖ uvolnění z práce spojené s výpadkem výdělků.

základní podmínky

- ❖ zkrácení PD je možné u osob zaměstnaných na plný i zkrácený úvazek, změna rozložení PD se může týkat jak počtu prac. dní, tak rozložení hodin v průběhu pracovního dne
- ❖ předpoklad:
  - ❖ doprovázení blízcí rodinní příslušníci nacházejí ve špatném, život ohrožujícím zdravotním stavu, bez ohledu na to, zda je tento stav způsobený nemocí, úrazem nebo věkem, není nutná ani potřeba péče, ani nutnost ošetřování umírajícího rodinného příslušníka – jde o to dát pracovníkům možnost trávit s umírajícím čas a moci mu poskytnout především osobní podporu v jeho posledním úseku života
  - ❖ v případě doprovázení velmi těžce nemocného dítěte není nutné ohrožení života, dítě musí fakticky žít ve společné domácnosti, záleží pouze na příbuzenském vztahu, věková hranice neexistuje
- ❖ na volno na rodinnou hospicovou péči existuje právní nárok

- ❖ volno na rodinnou hospicovou péči může využívat i více rodinných příslušníků zároveň
- ❖ o doprovázení při umírání lze žádat max. na dobu tří měsíců, v případě potřeby lze prodloužit až na celkovou dobu šesti měsíců
- ❖ o doprovázení velmi těžce nemocných dětí lze žádat na max. pět měsíců, v případě potřeby lze prodloužit až na dobu devíti měsíců
- ❖ nutno požádat zaměstnavatele nejpozději pět pracovních dní před plánovaným začátkem (lze doložit např. lékařským potvrzením nebo odpovídajícím ústním sdělením)
- ❖ jestliže zaměstnavatel nesouhlasí, musí do pěti pracovních dnů od obdržení písemného oznámení ze strany zaměstnance podat žalobu k příslušnému pracovnímu a sociálnímu soudu, soud musí o požadovaném opatření rozhodnout s přihlédnutím k potřebám podniku i zájmům zaměstnance (vč. předb. opatř.)

- ❖ prodloužení volna na rodinnou hospicovou péči je nutné zaměstnavateli písemně oznámit a doložit důvod, oznámení musí zaměstnavatel obdržet nejpozději 10 pracovních dnů předem
- ❖ od oznámení doprovázení při umírání, popř. doprovázení velmi těžce nemocného dítěte až po dobu čtyř týdnů po jejich ukončení je zaměstnanec chráněn před výpovědí a propuštěním
- ❖ poživatelé dávek z pojištění v nezaměstnanosti, tj. podpory v nezaměstnanosti a pomoci v nouzi, mají možnost odhlásit se z pobírání dávek a uplatnit nárok na volno na rodinnou hospicovou péči
- ❖ od 1. ledna 2014 nárok na příspěvek na pečovatelskou dovolenou, pokud se dostanou do stavu finanční nouze je možnost získat příspěvek z fondu pro vyrovnání tvrdosti při volnu na rodinnou hospicovou péči

příspěvek na pečovatelskou dovolenou

podmínky:

- ✓ plné pojištění (nemocenské, úrazové a důchodové pojištění) na základě nepřetržitého pracovního poměru bezprostředně před čerpáním PD nebo KPD minimálně po dobu 3 měsíců
- ✓ písemné sjednání PD nebo KPD se zaměstnavatelem nebo
- ✓ doklad o čerpání volna na rodinnou hospicovou péči nebo
- ✓ doklad o odhlášení z pobírání dávek v nezaměstnanosti, tj. podpory v nezaměstnanosti nebo pomoci v nouzi
- ✓ prohlášení pečující osoby, že po dobu PD nebo KPD obstarává převažující péči a ošetřování (toto odpadá u volna na rodinnou hospicovou péči)

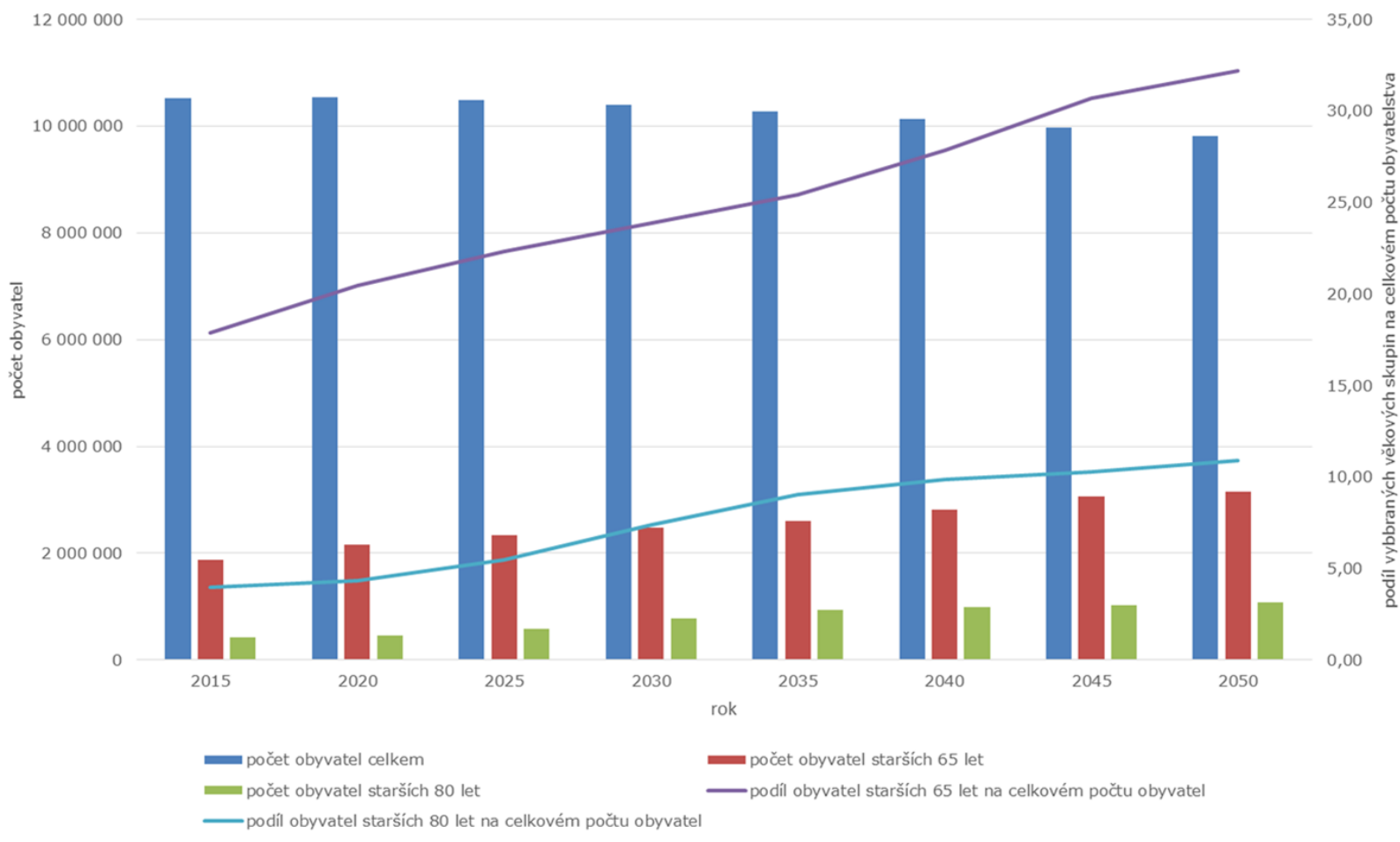
náklady hrazeny ze spolkových prostředků

výše příspěvku

- ❖ **při PD a volnu na rodinnou hospicovou péči**
  - ❖ základní částka příspěvku je závislá na příjmu, poskytuje se ve stejné výši jako podpora v nezaměstnanosti (= 55 % čistého denního příjmu, min. však ve výši částky stanovené jako hranice pro zaměstnání malého rozsahu, tj. v roce 2015 405,98 eur měsíčně)
- ❖ **při KPD na péči a kratší pracovní době na rod. hosp. péči**
  - ❖ příspěvek náleží v alikvotní výši, vypočítá se na základě rozdílu mezi průměrným hrubým výdělkem před zkrácením pracovní doby a během ní, základní částka činí 55 % rozdílu, min. však představuje alikvotní výši částky stanovené jako hranice pro zaměstnání malého rozsahu odpovídající zkrácení pracovní doby
- ❖ **při odhlášení dávek z pojištění v nezaměstnanosti**
  - ❖ příspěvek náleží ve výši posledně pobírané dávky z pojištění v nezaměstnanosti, min. však ve výši částky stanovené jako hranice pro zaměstnání malého rozsahu (405,98 eur měsíčně v r. 2015).

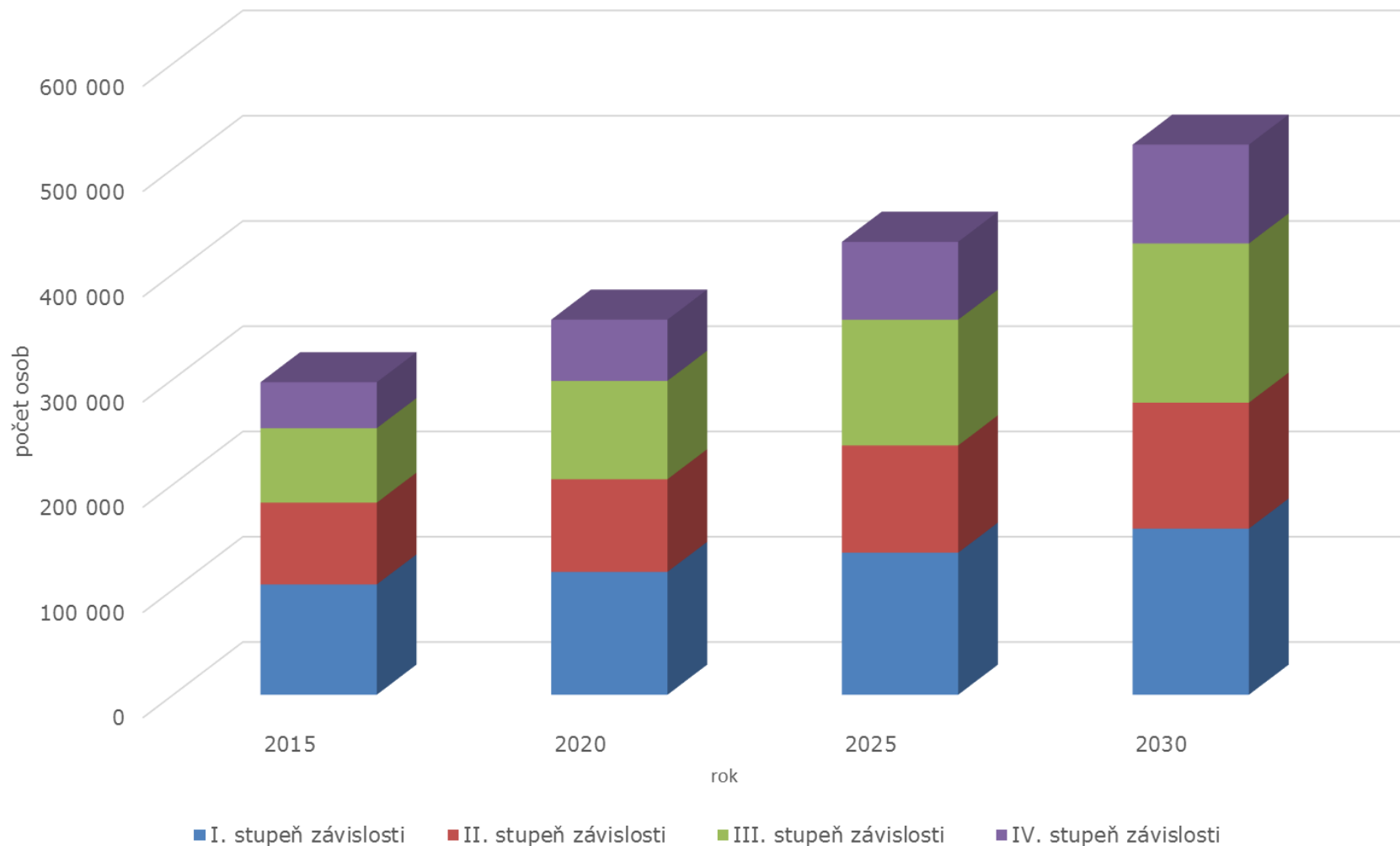
výzvy pro ČR

**Vývoj počtu obyvatelstva v letech 2015 - 2050
a vývoj podílu osob závislých na poskytování služeb sociální péče**

Projekce vývoje počtu příjemců příspěvku na péči podle stupňů závislosti u osob starších 65 let v letech 2015 - 2030

shrnutí, návrh řešení

- ❑ příspěvek na péči velmi nedostatečně kompenzuje neúčast pečujících osob na trhu práce
- ❑ při hledání odpovědí na to, jak lépe zabezpečit pečující osoby, je nutno hledat inspiraci v zahraničí
- ❑ dlouhodobé ošetřovné
  - ❑ nárok nem. poj. osoba, která nemůže vykonávat EA z důvodu péče o osobu vyžadující poskytování dl. ošetř. péče v domácím prostředí
  - ❑ ošetř. osoba - 7 dní v LZZ, předpoklad = poskyt. celodenní dl. ošetř. péče alespoň dalších 30 dnů
  - ❑ doba poskytování = max. 90 dnů ode dne propuštění z hospitalizace
  - ❑ předpoklad: doba 90 dnů je dostatečně dlouhá pro zlepšení zdrav. stavu ošetř. osoby nebo pro zajištění poskytování inst. péče
  - ❑ výše dávky = 60 % denního VZ

děkuji za pozornost

ladislav.prusa@vupsv.cz